

דף טז

כג. אלו נפקותות מבוארות בסוגיא בשאלה אם קדושה ראשונה קדשה ולעתיד לבוא, או לשעתה ולא לעתיד לבוא?

הנפקותות המבוארות בסוגיא הן:

א. למאן דאמר קדשה לשעתה ולא לעתיד לבוא, עזרא הוצרך לקדש העיר והעזרות, ואם כן מוכח שלא כל המנויין במשנתנו מעכבין את הקידוש (כדברי רב נחמן שדי באחד מהם, מלך או כהן גדול או נביא או סנהדרין או בתודות. ע"ש"י) שהרי לא היה אז מלך ואורים ותומים. ואולם אם קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא, עזרא לא קידש ממש אלא זכר בעלמא הוא שעשה, ואם כן יש לומר שכל הנמנה במשנה – מעכב את הקידוש (כדברי רב הונא).

גם לדעת האומר 'באחת מכל אל' – למצוה צריך את כולם, ככתוב וכן תעשו (ריטב"א). ובספר תורת חיים נראה שבמקום שאפשר לקדש בכלם, לדברי הכל אינו מתקדש אלא בכל אלו. ומחלוקת האמוראים רק בשאי אפשר.

ב. אם קדשה לעת"ל, מקריבין קרבנות אף על פי שאין בית, אוכלים קדשי קדשים בעזרה אעפ"י שהיא חרבה ואין בה מחיצות וקלעים – שהרי קדושת המקום לא בטלה (וכן מסר רבי יהושע). ואוכלים קדשים קלים ומעשר שני בעיר אף על פי שאין שם קלעים וחומה. ואם לא קדשה לעת"ל, צריכים לבנות בית ומחיצות עזרה – לקדשם.

ג. אם קדשה לעת"ל, כל הערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון – נוהגות בהן כל מצוות ערי חומה (מצות בתי ערי חומה; שילוח מצורעים; אין עושים מגרשיהן שדה. רש"י ומאירי). וכן דעת רבי אלעזר ברבי יוסי. ואם לא קדשה לעת"ל, קדושת הערים שקידש יהושע בטלה, ואין קדושות אלא אותן ערים שמצאו בני הגולה וקדשו (כפי שנמנו במשנה ובספרא). וכן דעת רבי ישמעאל ברבי יוסי (עכ"פ לפי תנא אחד).

א. דעת התנא רבי אלעזר שלא קדשה לעתיד לבוא (כן אמר רבי שמעון בן אליקים משמו – בחולין ז.). וכמה סתמי משניות יש הנוקטות קדשה לשעתה ולעתיד לבוא (במגילה י' ובבבא קמא: תוס'). וכן פסק הרמב"ם (בית הבחירה ו) שקדשה לעתיד לבוא. ודוקא קדושת ירושלים והמקדש אבל לא קדושת ארץ ישראל. וכן צדדו בתוס' [בדעת רבי אליעזר] שעזרא קידש לעתיד לבוא קדושת מחיצה, ושמא אף קדושת ערי חומה, הגם שקדושת ארץ ישראל לתרומה ומעשרות בטלה. [הרמב"ם (שמיטה ויובל יב, טו) הרמב"ן והריטב"א נקטו להשוות ערי חומה לקדושת הארץ. והרמב"ן דחה מפני כן חילוק זה שבין קדושת הארץ לקדושת המקדש].

והראב"ד והרשב"א והמאירי פסקו שאף קדושת המקדש בטלה בחרבנו (וכן נראית דעת רשב"ם ב"ב צ סע"ב) להשוות בין קדושת הארץ לקדושת המקדש.

במגן אברהם (תקסא) נקט לעיקר כהרמב"ם. וכן נקט בלקוטי הלכות. וכן האריך ר"ד קרלינר בקונטרס דרישת ציון וירושלם ובשו"ת בנין ציון (בתחילתו) ובשו"ת משפט כהן (צו). וע' אגרות משה או"ח סוף ח"ב.

וישנה דעה אחת בראשונים הנוקטת שקדושה ראשונה של הארץ, קדשה לעתיד לבוא (מובאת בעיטור 'פרוזבול').

ב. לענין קדושה שניה שעל ידי עזרא, דעת הראב"ד שלהלכה קדושת הארץ קדשה לעתיד לבוא, אבל קדושת המקדש לא נתקדשה אלא לשעתה אף לדעה זו, הלכך הנכנס לשם בזמן הזה אינו בכרת [יש אומרים בדעתו שאסור לכתחילה, ואפשר אף מדאורייתא (עפ"י ספר הזכרונות; משפט כהן, ועוד). ואילו במאירי משמע שלשיטת הראב"ד מותר אף לכתחילה].

קנט

והמאירי צדד שקדושת עזרא של המקדש, הגם שאינה קדושה גמורה, מועילה אף לזמן הזה, הלכך אין מקריבים אלא אם יש בית. והרשב"א הסיק שלהלכה גם קדושת הארץ שנתקדשה בימי עזרא בטלה, כחכמים החולקים על רבי יוסי (ביבמות פא. ובגדה מו:).

כד. א. מי שנטמא בעזרה, והשתחוה ויצא מיד – האם חייב משום ביאת מקדש בטומאה?

ב. מהן: 'קידה' 'כריעה' והשתחויה'?

א. אף הנטמא בתוך העזרה – יש בו חיוב (כרת ומלקות. ערש"י ותוס' וש"ר) של טומאת מקדש וקדשיו (את משכן ה' טמא; את מקדש ה' טמא – אם אינו ענין לטומאה שבחוץ תנהו ענין לטומאה שבפנים. רבי אלעזר).

הלכך הנטמא בעזרה והשתחוה, אם השתחוה כלפי חוץ – חייב אם שהה, ושיעור השהיה כדי אמירת הפסוק וכל בני ישראל רואים... (בישוב, לא במהירות ולא באריכות. פיה"מ להרמב"ם ומאירי), או כדי אמירת חציו (כמבואר בגמרא מחלוקת החכמים). ואם השתחוה כלפי פנים, אפילו השתחוה כל דהו כלומר כריעה בעלמא בלא שהיה – חייב. כן אמר רבא.

א. ישנם שיעורים נוספים בירושלמי. ולהלכה פסק הרמב"ם (ביאת מקדש ג, כג) כדי אמירה מויכרעו עד לעולם חסדו.

ובשהה בשיעור זה חייב כרת או קרבן אפילו לא השתחוה כלל (כ"מ במשנה ובגמרא וברמב"ם).

ב. נראה שמצות עשה של שילוח טמאים מוטלת עליו מיד, ואף שהיה מועטת אסורה לו מצד 'עשה' זה (ספר הזכונות עמ' 154).

ב. 'קידה' – מכופף אפיו ארצה (ותקד בת שבע אפים ארץ).

פירוש, שוחה פניו עד שמגיע לארץ (ר"י בן מגאש). ונועץ שני גודליו בקרקע עד שמגיע בפניו על הרצפה. ואין כל אחד יכול לעשות כן (ע' סוכה נג. ורש"י וריטב"א מגילה כב: וערמב"ם תפילה ה, יג"ד שנראה ששייכת קידה בישיבה). ויש מפרשים הרכנת פניו כלפי קרקע (ערש"י בראשית מג, כה; תורא"ש הוריות ד.).

'כריעה' – על ברכים (מפרע על ברכיו).

יש מפרשים כשכורע על ברכיו מכופף גם פניו על הקרקע (עפ"י ר"י בן מגאש; מהרש"א מגילה כב:).

'השתחויה' – פישוט ידים ורגלים (הבוא נבוא אני ואמך ואחיך להשתחות לך ארצה).

א. כתבו ראשונים שפישוט ידים ורגלים כולל גם הפנים, שהן כבושות בקרקע (ערמב"ם תפילה ה, יג-יד; כס"מ הל' ע"ז ה, ו. וצ"ע בכונת הריטב"א במגילה כב:).

ב. יש במקרא כמה פעמים 'השתחויה' אפים, כקידה, אלא שכיון שיש גם השתחויה בפישוט ידים ורגלים, מה שאין בקידה, לכך עיקר שם 'השתחויה' הוא באופן זה הלכך שיעור שהיית השתחויה שלמדו במקדש בהשתחויה זו נאמרה (עפ"י ריטב"א ותורא"ש).